

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Första kammaren.

Nr 11.

Tisdagen den 17 december, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Fortsattes överläggningen angående § 8 i tredje särskilda utskottets utlåtande nr 1 under punkten 1 behandlade förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Lagförslag
ang.
kommunal
rättsreform
m. m.

(Forts.)

Herr Bergman: Herr talman! Jag begärde ordet blott för en kort replik till en ärad talare av majoritetspartiet, vilken för en stund sedan angrep mitt yttrande om det historiska ögonblick vi uppleva, och gjorde gällande, att det i dag icke såg ut, som om någon större folkentusiasm manifesterade sig, som bekräftade känslan av det förestående beslutets storhet. Ja, jag skall gärna erkänna, att de känslor, som gävo sig uttryck den 6 december 1865, naturligtvis voro mycket mera påfallande än känslorna här i dag. Det måste ha legat större glans över det gamla riddarhusets sant ridderliga gärning den 6 december 1865 än över dagens beslut, redan därför att det då gällde den dramatiska avslutningen av en månghundraårig, i många avseenden lysande historia, under det den nuvarande första kammaren ej kan skåda tillbaka på mer än 52 års livsgärning — hur pass lysande, lärom skall jag icke yttra mig. Och därtill kommer, att dagens förhandling av den stora allmänheten uppfattats såsom i sak redan avgjord, vadan den spända ovisshet om utgången, som samlade de stora folkskarorna på Riddarhusstorget 1865 och laddade atmosfären med politisk elektricitet, självklart måste saknas nu. — Men tänk sig, herr Boberg, att förslaget mot förmodan skulle bli avslaget. Då skulle det nog visa sig, att det finnes en folkmening och ett intresse, som man ej kan misstaga sig på.

Man skulle för övrigt göra orätt, det bör erkännas även från vår sida, om man fränkände vare sig herr Tryggers eller herr Swartz' anföranden, som med något olika motiveringar utmynnade i samma yrkande som hans excellens statsministerns, ett tillstyrkande av utskotts-förslaget, åtminstone något av den storhet, som låg över den berömda riddarhusdebatten. Grundtanken i deras anföranden visade verkligen en erkännansvärd förståelse av den tid, i vilken vi leva, en statsklohet som står högre än vardagskompromisserna. Tiden är fräsfriare,

Första kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1918. Nr 11. 1

*Lufföslag
ang.
kommunal
röststrätsreform
m. m.
(Forts.)*

men man kunde icke misstaga sig på den tydligen djupt kända ansvars-känslan.

Vi leva ju nu i tider, då varje dag och stund upprullar för vår syn långt väldigare händelser än vår lilla kommunala röststrätsreform här i Sverige. Frågan får därför i denna tidsbelysning dook med nödvändighet mindre proportioner än liknande frågor förr.

Och slutligen är det släkte, som nu lever, i allmänhet mera blaserat och mindre mottagligt för de stora lyriska känsloutbrotten, än det Stockholm var, för vilket August Blanche förde talan på Operakaféet efter riddarhusdebatten.

Men häri ligger varken, att frågan har mindre nationell betydelse än då, eller att folk nu för tiden mindre skulle förstå dess vikt. Tankar och känslor uppfattas och manifesteras blott mera flärdfritt. I viss mån är den lugna reflexion, i vars tecken sakerna nu gå, redan i och för sig ett tecken till ökad allmän mogenhet och för övrigt blott ett nytt belägg till en berömd iakttagelse av vår nuvarande ärade talmans morfader, då han lärde oss, »vad stort sker, sker tyst» eller åtminstone mindre bullersamt.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr E k m a n, K a r l J o h a n: Herr greve och talman, mina herrar!

Jag har allt ifrån första början varit en avgjord motståndare till regeringens förslag; och jag har icke heller kunnat gilla den kompromiss, om vilken partierna hava enat sig. Jag har ej på något stadium av förhandlingarna godkänt desamma. Och den debatt, som förts här i dag, har stärkt mig i den övertygelsen, att intet är att vinna med kompromissen. Ändamålet med densamma skulle ju vara, att man skulle få frid för dessa författningsstrider, som för-lamat och söndrat vårt folk, och kunna ägna sig åt andra frågor, som tränga till sin lösning. Men det har visat sig, att man på vänstersidan icke vill eller kan utlova en sådan frid, utan så snart högern har lockats att göra de medgivanden, kompromissen innehåller, så vill man genast använda den ökade makt, som därigenom erhålles, för att än vidare driva dessa författningsstrider och än ytterligare demokratisera samhället. Det har dessutom under debatten fällt yttranden till och med från vänsterhåll, att högern om den godkänner kompromissen, i ett eller annat avseende skulle svika sin plikt. Det är givet, att den, som icke gillar kompromissen, inför ett sådant tal måste säga sig, att det är hans plikt att säga ifrån, att han ej vill vara med om någonting sådant.

Då jag nu således kommer att yrka avslag på det framlagda utskottsförslaget, så sker det icke av någon halsstarrighet eller vilja att försöka förhindra den uppgörelse, som måste komma. Jag vet lika väl som någon annan, att tiden kräver, att här blir en förändring; men jag vill icke såsom utskottet grunda denna förändring uteslutande på de händelser, som inträffat runt omkring ute i världen. De äro endast symptom av en rörelse som även hos oss länge

har gjort sig kunnbar. Det är en mer än tusenårig samhällsordning, som nu stiger ned i sin grav; och ett helt nytt samhälle är i antågande. Hittills har hos oss såväl den politiska makten som inflytandet i kommunerna varit bundna vid en viss förmögenhetsställning. I äldre tider, allt ifrån de äldsta skedena av vår historia, har denna makt varit bunden vid jordbesittningen. Det var på den, som hela ståndsförfattningen vilade. 1866 avlöstes denna grund av en annan, nämligen förmögenheten i allmänhet, penningen, kapitalet. Det skedde efter en lång utveckling av delvis rätt häftigt förlopp. Det var väldiga omgestaltningar, som inom vårt samhälle ägde rum under 1800-talet, och vilka alldeles kullkastade den förutvarande grunden för hela vårt samhällsskick. Det är denna utveckling och ej de tillfälliga händelserna ute i världen, som göra, att vi stå på den punkt, att i dag det gamla samhället träder ifrån och det nya träder till.

Det är således för mig alldeles ofrånkomligt och en klar sak, att en förändring måste ske. Men därmed är ju ej sagt, att denna ändring behöver bli hurudan som helst. Att jag har insett, vad tiden kräver, det torde mer än väl ådagaläggas därav, att jag i motion vid denna urtima riksdag påyrkat allmän rösträtt; men denna förbunden med ett ökat inflytande för den högre åldern, för erfarenheten, för de mera stadigvarande elementen i samhället, och naturligtvis fullgjord skattebetalning. Jag har ansett, att åldersgränsen för det högre inflytandet såväl i kommunen som vid valen till elektorskorporationerna för första kammaren — landstingen — icke borde sättas lägre än till 35 år. Ty det är enligt min tanke alldeles oriktigt att bygga på den jämna, slätstrukna personlighet, som man på vänstersidan fört fram såsom grundval för det nya samhället. Personligheten är icke sådan; personligheterna äro icke såsom svarvade brickor i ett brädspel, som man flyttar hur som helst. De utvecklas; med åldern kommer större insikt, större erfarenhet, större eftertänksamhet och större stabilitet i alla förhållanden. Det tyckes mig vara en ganska självklar sak, att ett samhälle icke kan med någon trygghet eller med utsikt till framtida lycka byggas på personligheten och intet annat, så framt man icke vill inrymma behörigt inflytande åt den högre kompetens, som betecknas av åldern. Åldern är ju icke en säker garanti för, att i varje fall en högre kompetens inträder, men i regel är det så. I det hänseendet ger den nu träffade överenskommelsen alldeles för litet. Efter densamma kommer, så vitt jag kan se, de allra flesta av våra städer och av våra industrisamhällen på landsbygden att utlämnas till ett klassvälde, som icke kan vara för dem eller för landet i dess helhet gagneligt. Och vad vår blivande första kammare beträffar, så är det alldeles tydligt, att med den ringa förhöjning i ålder, som enligt kompromissen förutsättes för valrätt och valbarhet till landstingen och första kammaren, man icke kan förekomma, att även i denna kammare ett sådant ensidigt klassvälde gör sig gällande.

Jag hade hoppats, att man dock skulle ha tagit hänsyn till den höga åldern på ett sätt, som verkligen blivit effektivt. Såsom jag

*Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)*

Lagförslag
 and.
 kommunal
 rösträttsreform
 m. m.
 (Forts.)

hade tänkt mig saken, är det uppenbart, att ett väsentligt starkare inflytande hade tillkommit den *jordbrukande befolkningen* i landsbygdens kommuner liksom i landstingen och första kammaren. Arbetarne å ena sidan och den jordbrukande befolkningen å den andra äro de talrikaste av våra samhällsklasser. Det är enligt min tanka alldeles oriktigt att överlämna så gott som all makt åt endast ena av dessa stora grupper av medborgare vilket blir följden av den ingångna kompromissen. Om en verkligt trygg och lycklig framtid skall kunna påräknas för vårt land, så hade det bort ställas så, att dessa två stora grupper, som ju ha ganska motsatta intressen i mycket, hade kunnat hålla varandra i en viss jämvikt, så att ej den ena av dem beretts ett avgörande och allt dominerande inflytande. Ty såvitt jag har mig bekant, har det aldrig varit lyckligt, att en enda samhällsklass kunnat enväldigt råda över de andra. Jag tänker visserligen högt om vårt svenska folk, och hör ej till dem, som tro, att det skulle vara en olycka att lämna makten i händerna på de bredare lagren, men jag tror, att det är en olycka att lämna den åt endast *en* grupp av dessa bredare lager. De, som befolka landsbygden och där sköta den viktigaste av våra näringar, äro lika berättigade till inflytande som någonsin arbetarne i våra städer. Det är den ensidighet i kompromissen, vilken här framträder och som uteslutande gynnar arbetareklassen, som gör, att jag ej har kunnat biträda densamma. Nu tror jag visserligen, att ifall förhållandena hädanefter skulle utveckla sig på ett sådant sätt, att de bli till uppenbar skada för landet, jordbrukarna i vårt land skola veta att sammansluta sig för att på det sättet söka bilda en motvikt mot ett ensidigt klassvälde, och jag tror att den förhöjning av åldern för valrätt till landsting och sålunda även till första kammaren, som kompromissen innehåller, öppnar en möjlighet för jordbrukarna, om de enigt och mangrant samlas, att kunna bilda i första kammaren någon motvikt mot arbetarne, men jag tvivlar högeligen på, att en sådan samling kan komma till stånd, förr än nöden obönhörligt driver därtill, och det skall gå ganska långt innan det sker.

För övrigt är jag av den mening, att det skulle varit riktigast, ifall man hade tillfrågat folket i val om dess mening angående en så genomgripande omgestaltung som den, vilken nu här är å bane, innan den hade drivits fram. Och min tro är, att ifall i dag utskottets förslag skulle förkastas och folket finge tillfälle att säga sin mening, redan nu en ganska stark sammanslutning mellan våra jordbrukare skulle komma till stånd i syfte att den föreliggande frågan måtte få en för vårt land gynnsammare utformning och gestalt än den, som kompromissen innehåller. För min del ser jag ingen olägenhet av att frågan i dag faller: tvärt om.

Jag yrkar alltså, herr greve och talman, avslag å såväl Kungl. Maj:ts som utskottets föreliggande förslag.

Herr Hellberg: Herr talman! Det är ingen av mina motståndare, som har föranlett mig att begära ordet, utan det är en av mina meningsfränder. Herr Kvarnzelius berörde ett par moment i

förstakammarproblemet på ett sådant sätt, att jag inte kan underlåta att göra några erinringar däremot.

Han synade förslaget om första kammaren i sömmarne och fann sig därefter kunna avfärda det såsom odugligt. Han anmärkte först, att om de trettio medlemmar, som kammaren finge utse, skulle väljas på en gång, så komme det att medföra kottenival. Om återigen valet skulle ske varje år, bleve det endast fyra att välja var gång, och då skulle minoriteterna inom kammaren inte bli tillbörligen tillgodosedda. Hans kritik riktade sig således, som herrarna finna, mot de båda ytermöjligheterna. Men det finnes ju en tredje möjlighet, en som i andra fall inte brukat vara motbudande för herr Kvarnzelius' skaplygne, nämligen medelvägen. Man kunde sålunda tänka sig, att de ifrågavarande medlemmarna valdes vartannat år, det bleve sju eller åtta varje gång, vilket ju borde både förhindra kottenival och tillbörligen tillgodose minoriteternas rätt. Jag tror således, att detta uppslag inte är avfärdat med den kritik, som herr Kvarnzelius riktade mot det, och jag vill för övrigt hoppas, att även han inte ställer sig så alldeles bestämt avvisande mot det. Om jag inte är alltför illa underrättad har han själv förklarat, att om det kunde vinnas avslutning, skulle han vara benägen att reflektera på det, och jag är benägen att tro att detta förslag nu kunde ha haft vissa utsikter, därest det inom den trängre kretsen av förhandlare i utskottet hade rönt något tillmötesgående från högersidan. Jag tycker det är något förvånande, att då man från den sidan med ett visst intresse har framfört förslaget om äldermännainstitution i stadsfullmäktige och lands-ting, man inte känt sig något tilltalad av motsvarande förslag även för första kammaren. De skäl, som gälla i ena fallet, synas mig dock kunna vara giltiga även i det andra. Jag kan väl inte tänka mig, att någon fördom mot förslagets ursprung härvidlag kan ha varit bestämmande. Det har nämligen såsom bekant framförts av konstitutionsutskottets majoritet vid förra riksdagen, och sedermera har statsministern i sitt anförande till statsrådsprotokollet för den föreliggande propositionen för sin del uttalat, att han ansåg uppslaget vara väl förtjänt av beaktande.

Jag skall naturligtvis nu inte ge mig närmare in på saken, men jag tycker att i detta förslag ligger något, som är värt att taga vara på. Om vi tänka på, hur vår representation är sammansatt, så att andra kammaren kan sägas representera de särskilda orterna och första kammaren i stort sett de olika länen — med några undantag visserligen —, så borde det inte vara så olämpligt, om en mindre del av första kammaren komme att representera så att säga hela riket. Och det kan väl inte gärna bestridas, att första kammaren har vidare överblick landet runt och därmed större möjlighet att beakta personer, som kunde förtjäna att inväljas i kammaren, än vad ett lands-ting har. Jag vill i förbigående anmärka, att denna självkomplettering betyder i själva verket inte något annat än en fullständig organisk påbyggnad av den förra ordningen, ett dubbelt medelbart val.

När herr Kvarnzelius ställde sig så kritisk mot detta uppslag, så måste jag säga, att det något överraskade mig, att han visade sig så

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

jag vill inte säga okritisk — det vore kanske oartigt sagt — men så tillmötesgående mot förslaget om den 27-åriga åldersgränsen för valrätt till landstingen. Jag har naturligtvis varit med om uppgörelsen och känner mig bunden av den, men jag sade rent ut min mening om denna gräns inom utskottet och förbehöll mig frihet att göra detsamma i kammaren. Jag tillåter mig därför att med ett par ord motivera min uppfattning, att denna »garanti» inte är mycket lyckad.

Jag tror först och främst, att bestämmelsen inte blir effektiv. I det fallet instämmer jag fullständigt med vad herr Alexanderson anfört, och jag vill försöka att ytterligare klargöra saken genom att för herrarna framställa, hur jag tror att dess tillämpning kommer att ställa sig i verkligheten. Hur kommer, när 27-årstrecket införts, uppställningen av kandidater till landstingen att försiggå? Jo, alldeles säkert precis på samma sätt som hittills. D. v. s. de olika partiernas förtroenderåd komma att förslagsvis nämna kandidater. Det är de som ha initiativet, och herrarna tro väl inte, att dessa råd komma att väljas dubbelt, så att man får ett förtroenderåd för andra politiska angelägenheter och ett särskilt för att uppsätta kandidater till landstingsvalen utan det blir naturligtvis precis samma förtroenderåd inom de respektive partierna som besörjer det ena och det andra. När sedan deras förslag skola granskas och eventuellet bekräftas på partimötena — ja, tro herrarne, att deltagarne i dessa få visa upp prästbetyg på fyllda 27 år för att få vara med? Partimedlemmarne komma till dessa möten precis som till andra, så att någon garanti för att blott de, som äro mer än 27 år gamla, deltaga i kandidatuppsättningen finns inte. Och när kandidatlistan så är uppsatt och bekräftad av de resp. partiförsamlingarna, så blir valet endast en effektivering av det beslut, som är fattat på dessa. I 99 fall av 100 blir ingenting förändrat. Således tror jag, att man måste säga, att hela denna bestämmelses förment stora verkningar är en illusion. Jag har den uppfattningen, att den betyder mycket, mycket litet. Även den högre valbarhetsåldern för landstingsmän tror jag betyder relativt litet. Till landstingsmän väljas i regel inga som äro under 27—30 år gamla — de undantagsfall, som kunan förekomma bekräfta endast regeln. Likaså kan fordran på fullgjorda förtroendeuppdrag som valbarhetsvillkor redan anses uppfylld utan att vara påbjuden.

Nej, vad som verkar avgörande, när det gäller att få någon artskilnad mellan de båda kamrarna, det är väl först och främst den längre mandattiden till första kammaren, och den successiva förnyelsen, men främförallt det medelbara valsättet. Den sovring som kandidaterna få undergå i de olika partiorganisationerna inom landsting och stadsfullmäktige är enligt min mening det betydelsefullaste. Där tror jag, att man har den bästa garanti som vid dessa val kan åstadkommas för en kvalitativ uppsättning. Men naturligtvis får man icke begära vad som jag tror ligger under högerens iver för 27-årstrecket: ett tvåkammerssystem i den gamla meningen d. v. s. sådant att den ena kammaren skall företräda en helt annan del av folket, ett helt annat väljarelager än den andra. Båda måste vara byggt

da på demokratisk grund, det är den enda betingelsen, under vilken man numer kan behålla ett tvåkammerssystem.

Men 27-årsstrecket är inte blott föga verksamt som garanti, utan även om det vore det, så kan det inte upprätthållas. Om också herrarna bunde oss, som suttit i utskottet, för all framtid att inte motarbeta det, så tror jag ändock inte, att det kan i längden upprätthållas, därför att det är sakligt så svagt. Jag tycker verkligen det är underligt, att detta inte har framstått för var och en, som något prövat saken. Ett åldersstreck på 27 år kunde kanske lämnas mera oantastat, om man hade särskilda väljarkollegier till första kammaren, ehuru jag tror, att även i det fallet våra partiorganisationer skulle göra sig gällande på samma sätt som jag förut framhållit att de komma att verka vid landstingsvalen. Men den orimligheten, att för valrätt till landsting skall fordras en högre ålder än för att bli vald till kommunalordförande eller för valrätt till andra kammaren ja, till och med för valbarhet till denna kammare, den kommer att slå alla människor. Och då kan en sådan bestämmelse inte bliva långlivad. Det förvånar mig högeligen, att någon kan tro, att den kan bli det.

Det var egentligen detta jag ville säga, därtill som sagt närmast föranledd av min ärade meningsfrände.

Mina meningsmotståndare har jag i dag icke känt mig uppförd att bemöta. Jag har frimodigt och oförskräckt slagits med dem, när de stodo på höjden av sin makt. Nu äro de slagna och stadda på återfåg, och då tycker jag, att de böra ha rätt att tala fritt ur hjärtat utan att möta mer motsägelse än strängt nödvändigt och denna rätt ha de också i dag i fullaste mån tillgodogjort sig. Men jag kan också gärna tillägga, att jag personligen tilltalats av den manliga förbittring och grämelse, som uttalades av herrar Trygger och Aaby Ericsson. Jag har själv befunnit mig i en ungefär lika situation som deras — hr Kvarnzelius erinrade det var — jag vet, hur det känns, och jag förstår dem fullkomligt. En liten invändning skulle jag dock vilja göra, då de båda två gävo uttryck åt den uppfattningen, att det var tämligen överflödigt av regeringen att taga det initiativ, som kommer att föranleda det beslut, vi nu snart skola fatta. Jag tror, att detta är en fruktansvärd felbedömning av situationen. Vem vet, mina herrar, om vi, därest detta regeringens initiativ inte hade tagits, hade varit i tillfälle att vidare debattera denna fråga? Det är ganska ovisst. Men, som sagt, jag kan mycket väl förstå den grämelse och den förbittring, som reser sig mot den oundvikliga nödvändigheten.

Kanske hade jag dock av mina ärade motståndare kunnat vänta att de i denna världsomvälvande tid, då så många vida större potentater än de drabbas av ett än hårdare öde, skulle förmått höja sig till en mera komparativ uppfattning och på grund därav se sitt öde något mera filosofiskt, litet mera överlägset. Det är mycket naturligt att rasa mot ödet, när det går en emot, men onekligen är det mera storslaget att taga det överlägset. Jag kommer ihåg ett yttrande av en amerikansk författare, som sagt: om du måste giva bort din sista

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

penning, så giv den som en kung och inte som en smulgråt. Nu vill jag inte insinuera, att herrarna denna gång skulle hava uppträtt som smulgråtar, ehuru jag å andra sidan inte kan taga avstånd från den uppfattning, som herr Zweigbergk framförde, då han tyckte, att på vissa punkter en viss snålhet røjde sig i högerns sätt att behandla författningsfrågan.

Men man kan naturligtvis inte begära, att denna kammares majoritet skall vid detta avgörande tillfälle ändra sin politik. Och det utmärkande, det genomgående karaktärsdraget för denna politik har onekligen varit misstro mot vårt folks lägre lager. Jag tror, att detta varit det olyckliga draget i dess politik. En politik, väsentligt bytt på misstro, blir alltid en steril politik till sist. Vi människor äro i hög grad beroende på huru vi behandlas. Om vi mötas med misstroende, bli vi själva misstrogna, dorska, ovilliga och tvära. Om vi återigen mötas med förtroende, känna vi oss uppfordrade att visa förtroende, det blir nästan en förpliktelse att visa det tillbaka.

Från två håll på vänstersidan har i dag uttalats den övertygelsen, att vårt svenska folk kommer att kunna på ett för landet lyckligt och välsignelsebringande sätt, begagna de ökade rättigheter, som nu skola tillerkännas det. Den ene talaren var herr Söderberg, som på grund av egen erfarenhet ur innersta hjärta vittnade om sin tro i detta hänseende och den andre talaren var herr Kvarnzelius, som på grund av sin erfarenhet lika varmt uttalade sin därmed överensstämmande mening. Och det är min förhoppning utan alla illusioner, att det svenska folket skall i det stora hela visa sig värdigt det förtroende, som denna reform innebär, varigenom det kallas att såsom fullmyndigt taga makten över och ansvaret för sina egna öden.

Herr Rogberg: Herr talman! Den föregående talaren har framhållit svagheten i det föreslagna 27-årsstrecket för valrätt till landstingen. Men andra talare ha ju redan förut i dag framhållit skälen för detta streck. Jag vill därför icke inlåta mig på den frågan.

Herr Hellbergs yttrande om lämpligheten av en självkomplettering av denna kammare var närmast riktat mot hans partivän herr Kvarnzelius. Jag anser mig därför icke heller böra gå in på den saken. För min del kan jag gärna ställa mig sympatisk för densamma. Men jag vågar tro, att inom landstingen det för närvarande icke finnes någon möjlighet att få den omfattad med välvilja.

I likhet med herr Ekman, som nyss talade här, fruktar jag, att ett bifall till utskottets hemställan ökar möjligheten av ett klassvälde här i landet, men i olikhet med honom tror jag, att ett försök till sådant mycket snart skulle mötas av ett allvarligt motstånd från minoriteten, som blir utsatt för detsamma. Med denna uppfattning sjunker värdet av kompromissen i mina ögon, ty kompromissen, långt ifrån att föra oss i fredens och samstämmighetens hamn, torde medföra, att statskeppet rätt snart kommer ut på ett hav, våldsamman än det nuvarande, och sådant kan väl icke anses vara önskligt eller lämpligt.

Under förhandenvarande förhållanden och då jag icke vidare vill upptaga kammarens tid, anhåller jag att få uttala min anslutning till det yrkande, som framstälts av herr Aaby Ericsson.

Herr Hjärne: Herr greve och talman! Utan att i kväll i nämnvärd mån vilja förlänga våra överläggningar, anser jag mig likväl som så många andra av kammarens ledamöter böra uttryckligen ge till känna min ställning till dagens spörsmål. Enligt min åsikt är det i hög grad olyckligt, att vi icke fått tillräcklig tid på oss att grundligt behandla de nu föreliggande uppgifterna, som så nära sammanhånga med varandra. Såväl ändringarna i kommunalförfattningarna som de föreslagna ändringarna i grundlagarna borde ha behandlats i ett större genomgripande sammanhang. än vad som nu tyvärr har skett. Men då jag ändå icke vill taga på mitt ansvar att rösta mot utskottets hemställan, avhåller jag mig därifrån uteslutande på den grund, att Sverige just nu, då hela världen så att säga står i brand omkring oss, icke får kastas in i såväl utåt som inåt uppenbar och upprivande tvedräkt, om också blott genom en valstrid. Ty så högt uppskattar jag ingen författningsfråga, att jag för dess skull vill tillbakasätta den närmaste plikten mot fosterlandets välfärd i denna stund. För eventuella inre oroligheter, som man ju har talat om, i och för sig skulle jag under andra omständigheter icke hysa några slags bekymmer, och det på samma gång otillständiga och barnsliga hot, som under de senaste veckorna försports, tyvärr också från några av Konungens rådgivare, lämnar mig alldeles kall och oberörd.

En viss lättnad i det avgörande, som nu föreligger, finner jag därutinnan, att jag aldrig kunnat betrakta vårt nuvarande riksdagsskick, sådant det härstammar från 1865 års representationsreform, såsom något definitivt eller något i högre grad tillfredsställande. Det har alltid enligt min uppfattning varit en stor brist, att rösträtten varit förknippad med penningstreck i den ena eller andra formen. Det är en illusion, att det ansvar, som onekligen bör åtfölja utövan- det av offentliga rättigheter, skall kunna fyllas väsentligen genom att man betalar ålagda skatter. Det är ju t. ex. lätt nog för en eller annan politisk mecenat att betala fattiga valmäns utskylder, och i så fall blir det ju icke något bevänt med dessa valmäns personliga ansvar. Därför kan jag för min del icke fästa så stor vikt vid utskyldstrecket såsom en politisk garanti, på samma gång som jag beklagar, att man i följd av hela frågans brådstörtade behandling icke kunnat finna någon annan form för ett verkligt personligt ansvar i förening med kommunal och politisk rösträtt.

Däremot ligger det onekligen en synnerligen stor fara i röst- rättens plötsliga utsträckning till nya stora massor av folket. På demokratiseringens vare sig rätt eller gagn eller oundviklighet eller öövertvinnelighet för framtiden tror jag visserligen icke mycket. Jag är också övertygad, att rätt många nuvarande varma och hopp- fulla anhängare av denna demokratisering skola inom kanske icke så lång tid komma på andra tankar, sedan de fått nya erfarenheter

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m. 2
(Forts.)

såväl från andra länder som hemma hos oss. Den folkvilja, som åberopas å demokratiens vägnar, är lika mycket som den »Guds nåd», som åberopas av autokratien, i själva verket blott en s. k. metafysisk storhet, som icke kan påtagligt uppvisas i den politiska verkligheten. Den folkvilja återigen, som gör sig gällande i den demokratiska valrörelsen, är alltför ofta en industriprodukt av partiorganisationerna och deras agitationsmaskiner och visar sig däri-genom tämligen oberoende av valmännens rent personliga tänkesätt. Därav kommer det sig också, att demokratin så gärna slår om i plutokrati och oligarki, ja till och med i monarki, allt eftersom de makter äro beskaffade, som skaffa sig herraväldet över partiorganisationens maskineri. Den demokratisering, som vi nu ha uppnått eller som står för dörren, betyder emellertid också någonting annat. Den betyder åtminstone utplånandet av de återstående spåren av vårt gamla, helt och hållet förlegade och icke alls beklagansvärda ståndsväsen. Vid den senaste representationsreformen av år 1866, varom här så många talare hava påmint, strökos de båda s. k. högre stånden. Nu strykas, kan man säga, de båda andra. Jag tror icke, att det kommer att lyckas de särskilda samhällslager, som socialdemokratien anser sig representera, att bygga upp ett nytt stånds- eller klassvälde i sin egen stil, men svåra förvecklingar ha vi utan tvivel att motse och genomgå inåt och utåt, innan eller så framt vårt folk skall uppnå ett i sanning helgjutet författningsliv.

För att nu kunna stå oss något så när i de tider, som vi ha att vänta, vore det utan tvivel av särskild betydelse, om vi kunde på att någorlunda gott sätt lösa det s. k. förstakammarproblemet. Jag skall icke här i denna sena stund närmare inlåta mig på de ömtåliga frågor, som sammanhånga med det problemet. Jag vill helt enkelt uttala min tillfredsställelse därmed, att utskottet icke stängt vägen för detta problems lösning med bevarande av första kammarens samband med de kommunala korporationerna.

Herr greve och talman! På grund av vad jag nu anfört, anser jag mig kunna yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Å k e s s o n, Nils: Herr greve och talman! De synpunkter, som jag kan ha att framhålla, äro icke av den beskaffenhet, att jag bör tillåta mig att närmare ingå på dem, ty de ha från flera håll här förut i dag under debatten blivit framhållna. Jag anser emellertid, att denna fråga är av den vitala innebörd, att det bör vara vars och ens plikt att här säga ifrån, huru han ställer sig till detta program. Jag vill då uppriktigt säga ifrån, att det resultat, som vi i allt fall komma till, ej tilltalar mig, och ehuru jag icke har något yrkande att göra, måste jag säga ifrån, vad som varit bestämmande för min ståndpunkt.

Jag tror för visso, att de skäl, som utskottets ledamöter böjt sig för, äro plausibla. Jag skall därför icke tillåta mig att hava något yrkande, som går i motsatt riktning mot det utskotts-förslag, som här föreligger. Men då man velat göra gällande, att det är

folkets mening, som synes igenom i regeringens förslag, tillåter jag mig hava en däremot avvikande mening. Särskilt är detta förhållandet beträffande den del av frågan, som rör skattebetalningsplikten. Jag är alldeles icke främmande för folkets tankar i denna punkt, och för mig får jag säga uppställer sig den frågan: är det rimligt, att den, som icke gör sin medborgerliga plikt, skall ha medborgerliga rättigheter? Jag säger detta på grund av den erfarenhet, jag haft av min verksamhet i livet, och jag kan kanske åberopa icke så liten erfarenhet härvidlag. Jag har också ställt denna fråga till folk av olika partiriktningar, och jag har vid varje tillfälle fått det svaret, att de alltid tänkt sig, ja, att det icke skulle falla dem in att tro, att man skulle gå så långt i reformer, att man skulle ha medborgerliga rättigheter utan att fullgöra sina medborgerliga plikter. Denna mening är verkligen så ingrodd i folkets medvetande trots vad som sagts på många håll. Det kan hända, att jag närmast grundar min erfarenhet på vad som är meningen bland landsbygdens befolkning, men jag tror, att även hos flertalet av befolkningen i städerna och industrisamhällena man har den uppfattningen, att man bör ha fullgjort sina skatteplikter, om man vill göra anspråk på att ha medborgerliga rättigheter.

Vad kommer då följden att bli av en sådan reform? Jo, otvivelaktigt kommer den att bli, såsom också sagts förut i dag, ett massans väld. Det är mycket lätt att leda folket i en viss riktning, om man besitter en viss förmåga. Den förmågan gör sig också gällande på många olika håll. Hur är det ställt t. ex. i fackföreningarna och på många andra områden? Där är det så, att många gånger man icke har någon rösträtt, förrän man betalt sin avgift. Hur blir det i detta fall i det kommunala livet? Jo, där kommer man att kunna göra sin röst gällande, utan att man har betalt sina avgifter till stat och kommun. Det kommer otvivelaktigt att utnyttjas. Dessa ungdomar, som i regel hava ganska stora inkomster, men som icke äro bofasta och icke hava utmättningsbara tillgångar, bry sig icke om att betala sina skatter, men när det kommer till frågan att göra sin röst gällande vid en kommunalstämma eller val, då kunna de mycket väl kommenderas fram och göra sin röst gällande. Jag kan icke finna, att detta är rättvist, och det är icke allenast jag och det parti jag tillhör, som ha den meningen, utan det är en känsla, som gör sig gällande såväl inom den del av folket, som ansluter sig till de liberala idéerna, som ock inom socialdemokratiska kretsar. Och det är icke heller nog med, att denna känsla gör sig gällande i den kommunala förvaltningen, utan även i det politiska livet. När det nu särskilt gäller sammansättningen av första kammaren, så kommer denna fråga också därvidlag att hava en mycket stor betydelse.

Det är på grund av dessa synpunkter, som jag, herr talman, icke kan vara tillfreds med här föreliggande förslag. Jag kommer, såsom jag i början nämnde, icke att göra något yrkande, men jag har icke kunnat underlåta att uttala mina betänkligheter mot en så genomgripande reform.

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Ports.)

Herr Ekman, Carl Gustaf: Herr talman! Jag har begärt ordet för att besvara ett par anmärkningar, som under diskussionen riktats mot den uppfattning, som tagit sig uttryck i det liberala partiets arbete för och anslutning till det nu föreliggande förslaget.

Innan jag besvarar dessa anmärkningar, ber jag dock att få säga några ord med anledning av det replikskifte, som förekommit mellan ett par av mina meningsfränder i denna kammare, vilka erfarit en känsla av besvikelse över, att ett särskilt framfört projekt i förstakammarproblemet icke i detta sammanhang kommit till närmare utformning. Jag vill då blott säga, att jag har svårt att förstå denna besvikelse. Om man i likhet med mig och enligt min övertygelse även med samtliga dessa talare anser sig kunna med förtroende lägga i folkets hand avgörandet av alla de stora frågor, som hädanefter komma att avgöras av demokratin, och om man tror, att detta projekt i sig är sakligt berättigat och befogat och att det kommer att stå sig vid en närmare detaljgranskning, då förstår jag icke den oro, som tagit sig uttryck i klandret mot att denna fråga icke redan nu förts till lösning. Då synes mig samma skäl som man anför för sin tro på att övriga frågor i fortsättningen skola bli lösta till folkets bästa, också gälla denna detalj i det stora problemet, och därför har jag icke kunnat ansluta mig till dessa uttalanden.

Av de anmärkningar, som jag nyss antydde har en gjorts från högerhåll och den andra har kommit från vänster. Anmärkningen från högern har gått ut på en i åtskilliga talareshänseende som en röd tråd löpande ansträngning att på vad man kallar den liberala undfallenhetens konto lasta, att den nu föreliggande reformen genomdrives så brådstörtat och fullföljes, trots att den måste sägas vara i flera avseenden illa avvägd och bristfälligt utformad.

Äro dessa förebråelser berättigade? Jag måste för min del svara nej. Den verkliga orsaken till nämnda förhållande är enligt mitt förmenande, att högern själv så länge och så omotiverat hindrat genomförandet av tidigare framförda och bättre utformade förslag, att när lösningen slutligen måste ske, den får företagas i en situation, som utesluter en mera detaljerad prövning.

Bevisen för riktigheten av detta påstående har den ene höger-talaren efter den andre levererat. Här har nämligen från åtskilliga håll på den sidan sagts, att den lika rösträtten för alla beskattade är uttrycket för vad man anser vara riktigt och rätt. Här har i dag icke invänts ett enda ord mot den kvinnliga rösträtten. Här ger man de mest ampla vitsord åt en reform, sådan som den liberala regeringen föreslog vid årets lagtima riksdag. Men när mot denna reform nu sakligt sett ingenting finnes att anmärka, då uppställer sig naturligtvis den frågan: varför tog man icke den reformen då den bjöds? Här föreligger, såvitt jag kan förstå, det mest obestriddiga prov på det slag av konservatism, som i ordets fulla mening är motsatsen till samhällsbevarande; och jag måste gent emot herr Aaby Ericsson, som i sitt anförande sökte demonstrera att det dock alltjämt fanns mod kvar i denna församling, säga att den attityden påminner om tjuren, som försökte stå emot det framrusande tåget. Den vittnade

icke så mycket om befintligheten av mod som fasthellre om en lycksalig okunnighet om det verkliga läget och om oemotståndligheten hos de krafter, mot vilka man försöker rida spärr.

Jag skall också be att få säga några ord med anledning av den anmärkning, som ifrån vänstersidan gjordes gent emot mina meningsfränder. Herr Ström ansträngde sig till det yttersta för att beteckna det nu föreliggande förslaget såsom genomuselt och förkastligt. Han sökte särskilt göra gällande, att orsaken till att förslaget från demokratisk synpunkt icke vore fullgott utan att det vore tvivelaktigt, skulle vara den, att det härstammade från borgerligt håll. Endast genom en samverkan hellan höger- och vänstersocialister skulle, yttrade han ordgrant, man »på rena linjer» komma fram till ett verkligt resultat.» »Rena linjer» ur demokratiskt synpunkt var det ja! Vad säger då erfarenheten om dessa »rena linjer»? Ja, vi hava många vittnesbörd från den närmaste tiden. Vi hava vittnesbörd från Finland om, hur det gick när ett utslag av allmän rösträtt och enkammarssystem där gick herr Ströms meningsfränder emot. Vi hava ytterligare utslag av dessa »rena linjer» från Ryssland, där konstitutionen jagades hem med gevärskolvar. Vi stå i dessa dagar inför en ny sådan tavla när man i Tyskland på det håll, där man ser med herr Ströms ögon och tänker herr Ströms tankar, förvägrar det tyska folket en snart sammanträdande riksförsamling. När de »rena linjerna» te sig på dylikt sätt, då måste jag säga, att man borde vara något mera lägmäld, när man talar just om dem. Nog går det för sig att framställa demokratiska anspråk, så länge man tror sig partitaktiskt sett förtjäna därpå. Men om man ger demokratiens grundprinciper en god dag, när dess verkningar gå en emot, då är det för dem som så handla sannerligen ingen anledning att framträda som de speciellt pålitliga och äkta målsmännen för demokratin. Här finnes det, enligt mitt förmenande, herr talman, gott rum i utvecklingen för den borgerliga demokrati som är beredd att förverkliga vad den finner vara rätt, oberoende av om den därpå möjligen för egen del förlorar eller icke.

Ja, herr talman, i olikhet med åtskilliga talare, som här haft ordet, tror jag, att vad som sker här i dag kommer att bliva till det svenska folkets lycka. Jag tror, att landets ärenden vila bäst i folkets egna händer, och det är vad som kommer att ske genom det beslut, som riksdagen nu snart går att fatta.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till den föredragna paragrafen enligt utskottets avfattning.

Herr Lindgren: Herr greve och talman! Om svenska folket i val haft tillfälle eller möjlighet att uttala sin mening i denna ytterst betydelsefulla fråga, något som jag anser hava varit rätt och tillbörligt, och flertalet därvid uttalat sig för antagande av de bestämmelser, som utskottets förslag innehåller skulle jag icke hava vägrat min röst för förslaget. Då detta emellertid icke skett och jag är fullt och fast övertygad om, att det stora flertalet av det svenska folket skulle hava uttalat sig mot särskilt det obeskrurna skattebetalnings-

Lagförslag
ang.
kommunal
rättsreform
m. m.
(Forts.)

streckets slopande och den våldsamma övergången genom bestämmelserna om landstingens, stads- och kommunalfullmäktiges upplösande kan jag icke med gott samvete giva min röst för utskottets förslag. Jag har nämligen den bestämda uppfattningen, att landets sekelgamla författning är en så dyrbar folkets egendom, att representanterna i riksdagen icke hava rätt att utan folkets hörande och medgivande bortkasta eller äventyra densamma.

En annan sak som gör mig mycket betänksam är, att ingen av de många talare från riksdagens olika partier, som här i dag yttrat sig, varit fullt nöjd med förslaget. Däremot torde visserligen kunna invändas, att kompromisser sällan eller aldrig fullt tillfredsställa någon, men man brukar i alla fall åtminstone samma dag kompromissen ingås vara besjälad av en önskan, att kompromissens bestämmelser skola hållas och respekteras. Att vänsterpartierna emellertid icke ämna respektera den föreliggande kompromissens bestämmelser, framgår dock tydligt bland annat av herrar Alexandersons, Olof Olssons och Hellbergs anföranden, till vilka dessa herrar i framtiden nog torde finna anledning att referera.

Herr greve och talman, jag anser mig icke kunna framställa något yrkande.

Herr J e s p e r s o n: Herr talman! Från visst håll har det gjorts ett uttalande, att det endast skulle vara vänsterpartierna, som gjort eftergifter i denna angelägenhet. Hur man kan komma med ett sådant påstående, är för mig oförklarligt, ty enligt mitt förmenande ha eftergifterna ännu så länge gjorts uteslutande å de borgerliga partiernas sida. Enligt min tanke borde dessa eftergifter hava gått så pass långt, som man i högerpartiets motion gjort. Kravet på betalda skatter, att man skall hava fullgjort sina medborgerliga skyldigheter, innan man kan få några medborgerliga rättigheter, finnes hos stora grupper till och med inom det socialdemokratiska partiet, dock huvudsakligen i landsorten. Socialdemokratien regeras från Stockholm, och dess resolutioner och beslut dikteras i denna stad. I allmänhet hava socialdemokraterna på landsbygden icke mycket att säga inom dessa organisationer, men om de finge göra sin röst hörd, såsom de verkligen mena och tänka, skulle det låta på annat sätt, än vad man får höra i Sveriges riksdag. I deras egna organisationer hålles det mycket strängt på betalningen av kontributionerna, och de, som brista därutinnan, hava det synnerligen oangenämt, ty de utsätts för alla möjliga trakasserier och förföljelser. Det är mycket egendomligt, att just på de håll, där man håller så styvt på betalningen av sina avgifter, utgår man icke längre, när det gäller den förnämsta sammanslutningen inom samhället, nämligen staten, från samma princip, utan då är man fri från dessa krav, som man själv så strängt yrkar på i sina egna organisationer. Såvitt jag förstår, skulle väl stats-samhället ändå vara den allra förnämsta sammanslutningen, och därför borde alla vara angelägna om, att till detta samhälle betala sin andel för dess uppehållande.

Det har också från samma håll sagts, att den förhöjda valrätts-

åldern är en klasslag, som huvudsakligen träffar arbetarna. Det är för mig oförklarligt, hur man kan komma med ett sådant påstående, ty det är väl alldeles tydligt och klart — något som också uttalats från ett par andra håll här idag — att denna bestämmelse träffar den ene likaväl som den andre, vare sig han hör till höger- eller vänsterpartiet, till de borgerliga eller till socialdemokratien. Det är därför enligt mitt förmenande endast ett utslag av vissa agitatorers lust att behålla lämpliga agitationsmedel och okritiska massors godtagande av allt vad dessa agitatorer förkunna, som kan motivera ett dylikt påstående, samt möjligen också en viss diplomati av herrar Ström et consortes för att dölja den belåtenhet de känna, men icke vilja erkänna för att icke bliva berövade sitt existensberättigande som agitatorer. Om de skulle visa sig belåtna med föreliggande förslag, vore det ingen mening i, att dylika herrar fortfarande bedrovo sin verksamhet som de nu göra. Det är därför som de ovillkorligen vilja göra gällande, att de äro så missbelåtna, men min innersta mening är, att de i grund och botten äro ytterst belåtna med vad som här är föreslaget.

Den kommunala rättsfrågan borde, såvitt jag förstår, hava lösts i sammanhang med ett bebådadt författningsförslag och helst efter antagandet av ett nytt kommunalt skatteförslag och icke på så lösligt sätt som nu har skett.

Herr Kvarnzelius ansåg, att om detta förslag antoges och folket finge vara i fred, allt då skulle gå väl. Ja, om folket finge vara i fred för agitatorer, skulle mycket vara annorlunda, än det för närvarande är. Då hade det krav, som nu framförts, icke alls kommit på det sätt, som nu skett. Det är nog i allmänhet så, att det huvudsakligen är agitatorer, som framalstrat detta krav så strängt, som det nu har framkommit från vissa håll.

Då jag icke anser föreliggande utskottsförslag för landet nyttigt, kan jag icke däråt giva min röst. Jag ber därför att få yrka avslag på detsamma och anser att folket i val borde höras före beslutets fattande i denna angelägenhet.

Herr Alexanderson: Herr talman! Jag uppkallades av en ärad talare på Örebrolänsbänken, som bland andra åberopade även mig såsom hemulsman för att man på vänstersidan icke ämnar respektera denna kompromiss. Jag ber för min del få bestrida, att jag har givit någon anledning till ett sådant missförstånd av mina ord. Jag har i anledning av de antydningar, som av flera talare gjorts därom, att det skulle finnas en sorts moralisk plikt att låta bestå för framtiden det verk, särskilt ifråga om åldersstrecket för landstingsmannaval, som vi nu gå att grundlägga, framhållit, att någon sådan moralisk förpliktelse icke existerar, något som också under utskottets förhandlingar berörts. Jag har endast erinrat om, att någonting sådant enligt sakens natur icke kan existera.

Det kan väl heller icke för någon i denna kammare, som kastar en blick tillbaka bara på den tid, som han själv varit med i det politiska livet, vara förborgat, att sådana överenskommelser naturligtvis

Lagförslag
ang.
kommunal
röststrätsreform
m. m.
(Forts.)

icke hava en för framtiden bindande verkan. Detta redan därför att de personer, som komma att handla i framtiden, delvis äro andra. Men till och med om det vore samma personer, måste de naturligtvis vid olika tidslägen handla efter vad varje tidsläge bjuder. Jag har därför tillåtit mig — icke alls såsom någon sorts representant för vänsterpartierna utan såsom en, som framställer fria reflexioner angående värdet, ur högerens egen synpunkt, av den linje, som den här valt att gå — att framställa anmärkningar mot bräckligheten av den vall, som man här tänkt sig resa.

För elva år sedan var det ju många, som byggde sitt hopp på att den då såsom grund för första kammaren lagda 40-gradiga skalau skulle hava lång divstid och visa sig bindande för framtiden. Vi hava nu efter elva år sett, hur det har gått. Det finns icke någon, som här i dag ens rest det anspråket, att vad som skedde för elva år sedan skulle kunna binda någon av oss nu, och så kommer det utan tvivel också att gå med 27-årstrecket i framtiden. Evad det får det ena eller andra ödet, icke kommer detta öde att bero därpå, att det skulle existerat eller anses existera något moraliskt band att allt framgent hålla fast därvid.

Herr vice talmannen: Herr talman! Då man vågar begära ordet i en fråga, när diskussionen pågått åtskilliga timmar och beslutet är så gott som fattat redan innan diskussionen började, så bör man be om ursäkt. Jag gör det ock och lovar att icke yttra många ord. Jag talar nämligen varken för att övertyga någon i kammaren eller för mina kommittenter, utan jag har samma avsikt, som en ärad talare på Kalmarbänken under förmiddagen uttalade, att få till protokollet intaget den mening jag hyste i föreliggande fråga.

Jag vill då först som som sist säga, att jag icke under några förhållanden kan medverka till framgång åt det kompromissförslag, som utskottet här har bjudit oss. Många äro orsakerna därtill, men jag vill blott nämna det förnämsta. Det är därför att icke denna stora, viktiga fråga har fått behandlas i ett sammanhang, utan blivit splittrad och lösryckt. Är det verkligen så bråttom med att demokratisera vårt land, att vi icke kunnat lugna oss några veckor för att få hela denna stora författningsfråga oss förelagd på en ordinarie riksdag. I stället har man slitit sönder den och framlagt en del vid denna urtima riksdag, sammankallad för helt andra ändamål, och där sannerligen icke någon av kammarens ledamöter, då de kommo till riksdagen, tänkte sig, att de några få dagar före jul och efter det betänkandet legat på bordet en dag, då kammaren var upptagen av andra ärenden, skulle få en så viktig fråga med sådana allvarliga konsekvenser att avgöra.

Visserligen har vi i motiveringen till detta utskottsbetänkande givits vissa löften och försäkringar om att en kommande riksdag skall infria dem. Man har dock i dag under diskussionen från åtskilliga håll hört, att det icke är så helt med dessa löften, ehuru väl sent omsider utskottets ärade vice ordförande här försäkrade kammaren, att dessa löften komme obrottsligen att hållas. Är verkligen denne vice

ordförande så mäktig, att han i slutet av år 1918 kan avgiva ett sådant löfte? Vet han vad 1919 och 1920 års riksdagar komma att besluta med denna kammare vald efter sådana grunder, som vi nu stå i bregrepp att antaga?

Att framställa något yrkande om avslag är meningslöst.

Hans excellens herr statsministern E d é n: Herr talman! När jag hade äran att mleda denna debatt, uttryckte jag den förhoppningen, att densamma icke skulle i någon övervägande grad ägnas åt polemik de olika parterna emellan, på grund av det läge varit frågan befunnit sig. Jag gav också för min del en sådan läggning åt mitt inledningsanförande, som avsåg att uttrycka regeringens önskan att för sin del undvika sådan polemik, och som motsvarade vår uppfattning, att i den enighet, som kommit till uttryck i utskottet, också läge en viss borgen för den fasta grund på vilken den kommande uppgörelsen skulle komma att vila.

Jag kan icke förneka, när vi nu stå vid slutet av denna diskussion, att den syn på frågans så att säga psykologiska läge, som jag djärvdes att uttrycka vid dess början, har blivit en smula besviken och att det icke är utan vemod, som jag blickar tillbaka på dessa timmar av anföranden, vilka — det torde ursäktas mig, om jag säger det — i så många fall synas mig hava gått på sidan av vad denna tid, denna fråga och vikten av detta avgörande egentligen bort kräva. Detta skall ändock icke förleda mig, herr talman, att låta indraga mig i den polemik, som jag från början har förklarat mig önska undvika, så många anledningar som också kunde finnas därtill, icke minst i det anförande, som omedelbart följde på mitt i början av diskussionen, och som i sanning utgjorde en rätt ovanlig illustration till samförståndets anda i denna författningsfråga. Jag skall av detta anförande endast taga upp ett par punkter, icke egentligen i polemiskt syfte utan för att därtill anknyta än en gång några reflexioner över vad jag anser vara kärnan i denna situation, under vilken kammaren nu går till beslut.

Den första av dessa punkter i herr Tryggers anförande var den, som av honom fick sin utformning i ungefär följande ord: »Att skapa en dylik situation», — den situation, i vilken riksdagen och landet nu befinner sig —, »det är oförenligt med en statsmans plikt att tillse, att ledningen ej tages ur hans händer.» Anmärkningen sammankommer i viss mån med vad jag hade tillfälle på förhand uttala, att jag förväntade, nämligen den allmänna misstämningen över att man nödgas gå till beslut så hastigt, så »brådstörtat» och under sådana förhållanden som nu. Men jag kan icke undgå att förvånas över att anmärkningen kunde få en sådan form. Ty om det är något som borde vara klart, så är det väl det, att det icke är vi, denna regering, icke jag som har äran att vara denna regerings chef, som har skapat denna situation. Och det är heller icke sant utan motsatsen till sanning, när herr Trygger påstår, att genom våra åtgöranden ledningen har tagits ur våra händer.

Första kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1918. Nr 11. 2

Lagförslag
ang.
kommunal
råsträlsreform
m. m.
(Forts.)

Det första ledet i herr Tryggers sats beror på den grundläggande missuppfattning av hela utgångspunkten för författningsfrågornas framförande vid denna riksdag, som från så många håll hava gjorts gällande här. Det förefaller som om han trodde, att ifall icke regeringen hade kommit på den idén att framlägga sitt författningsprogram vid urtima riksdagen, då skulle man ha sluppit ur detta tvångsläge, då skulle man haft tillfälle till lugnt övervägande, då skulle man ha sluppit »hastverket» och fått gå på de jämna vägar, som man varit van att vandra. Jag skall tillata mig återigen påpeka, att detta innebär ett fullkomligt felbedömande av ställningen. När regeringen framlade förslaget — det är sagt förut, och det skall upprepas — redan vid denna urtima riksdag, så var det därför, att tiden icke tålde något uppskov. »Undfallenhet!» — säger man; regeringen har fallit undan för larmande demonstrationer, den har givit sig för en starkt »uppjagad folkstämning»! Nej, det är icke så, och det var icke så. Det var icke demonstrationer, uppvuxna ur tillfällig upphetsning, det var icke en folkstämning uppjagad bara som en reflex av revolutionerna i Tyskland såsom herr Trygger syntes antyda — det var en grundmurad, länge mognad rörelse inom mycket stora samhällslager här i Sverige, som gav oss den känslan och den övertygelsen, att nu kunde man och nu borde man icke vänta längre. Var skulden ligger till att överhuvud taget en så orolig stämning vid ifrågavarande tidpunkt uppkommit, det skall jag icke här utsäga för att icke såra. Men jag vill påpeka, att det är icke möjligt för dem, som hava motsatt sig reformer i tid, att därefter, när ögonblicket blir pressande och när så oerhört mycket utifrån bringar till kokpunkten harmen och missnöjet, det är icke då möjligt för dem, att komma och säga: det beror på undfallenhet hos regeringen att den icke bemästrat en sådan rörelse.

Regeringen har ännu mindre genom sitt initiativ låtit ledningen tagas ur sina händer. Jag har sagt det förut, och jag upprepar det, att det var just vårt initiativ, som gjorde det möjligt för regeringen att tvärtom *behålla ledningen* av den demokratiska rörelsen i landet och lägga den i den lugna och lagliga utvecklingens fåror. Det är icke för den ärade chefen för denna kammars majoritet någon hemlighet, att regeringen har betraktat lösningen av denna författningsfråga icke bara som ett nödvändigt villkor för att den överhuvud taget skulle kunna taga ansvaret av en fortsatt ledning av statsstyrelsen utan också som ett nödvändigt villkor för att vi skulle kunna hoppas på en lugn, fortsatt framåtgående utveckling här i Sverige och slippa kastas in i en kris, vars dimensioner och vars art ingen kunde förutsäga. Och hur är det för resten möjligt att å ena sidan säga: »Allt detta beror på, att regeringen icke behållit ledningen», att å ena sidan hopa anmärkning efter anmärkning emot den uppgörelse som kommit till stånd — för att icke tala om regeringens förslag, vilket jag nu för att spara tid och för att icke onödigtvis egga till fortsatt polemik skall lämna åsido — hur är det möjligt, säger jag, att man hopar dessa förebråelser mot regeringens ledning, att man hopar dessa anmärkningar mot uppgörelsen, och dock själv av

sin fosterländska ansvarskänsla drives till att yrka bifall till samma uppgörelse? Svaret på den frågan skall för framtiden, tror jag, bli en avgörande för bedömandet av den ena och den andra ståndpunkten i denna stund. Det är icke så, att någon nu kan krypa undan, gömma sig undan bakom den känslan, att det som bjudes icke är tillfredsställande, och så undandraga sig att giva sin röst för utskotts-förslaget. Det borde icke ens vara så, att man skulle kunna säga: »Detta är oantagligt, jag kan icke vara med på det», och så sluta med den underliga slutledning, som gått igen i flera yttranden: »jag gör intet yrkande». Det borde vara så, att var och en inom denna högt betrodda församling lika så väl som ledamöterna i regeringen känner, att ansvaret ligger på var och en av oss, att var och en av oss får vara beredd att taga konsekvenserna av det votum han i kväll kommer att avgiva.

Regeringen för sin del har redan uttryckt sin mening. Jag har alltjämt den största anledning att hoppas, att denna kammare också, trots allt som har sagts från olika håll, skall vara av samma mening, att nu skall steget tagas. Men nog hade det väl ändå varit ur alla synpunkter bra mycket lyckligare, om icke i debatten även från så många, som nu vilja rösta sitt ja för utskottets förslag, hade komit fram så övervägande mycket av vad den förste talaren kallade »grämelse». Det är väl en gång så, åtminstone är det min erfarenhet, att i vissa mycket viktiga, djupt ansvarstyngda ögonblick — och jag har haft en del sådana under den korta tid jag har beklätt min nuvarande ställning — man blir tvingad att säga ja eller nej, att handla eller icke handla, tvingad av sin ansvarskänsla med hänsyn till ställningen i landet och till landets framtid. Vad batar det då att samtidigt med att man säger ja också förklara: Jag säger ja med grämelse!

Intet stort avgörande, där meningarna bryta sig våldsamt mot varandra, vinnes utan offer på större eller mindre punkter för den som får lov att slå till. Här har utan tvivel gjorts offer, om vi skola använda ett i och för sig så olämpligt ord, och de ha gjorts från båda sidor. Men om så är, varför ha de gjorts? Naturligtvis, för att använda uttryck som den förste talaren så gärna använder, för landets skull, för landets lycka, därför att det just nu är behöfligt och nödvändigt.

Låt oss då, mina herrar, lägga grämelsen åsido både på den ena sidan och på den andra. Skulle det ändå icke vara möjligt att, när nu utskottets olika meningsgrupper, så starkt åtskilda som de varit, likväl hava lyckats att samla sig omkring ett förslag, som kan bli riksdagens beslut. — Skulle det icke vara möjligt att när bakom detta beslut ligger så mycket av stark övertygelse, att nu skall ett stort, ett avgörande steg tagas, skulle det icke vara möjligt mina herrar, att vi då kunde lägga åt sidan denna grämelsestämmningen, denna grävådersstämmningen, som nästan tyckes hava flyttat in i riksdagens rum från det bedröfliga vädret i morse, när överläggningen började? När jag gick hit i afton, hade himlen klarat, månen lyst och stjärnorna tindrade, och landskapet var ett helt annat. Och jag

Lagförslag
ang.
kommunal
röstretterreform
m. m.
(Forts.)

kunde icke undgå att göra den reflexionen, att nog vore det väl dock besynnerligt, om icke riksdagens första kammare, när nu som jag antager dess stora flertal godkänner utskottets förslag, skulle känna även de, att himlen klarnar en smula över oss alla genom detta beslut, som vi stå i begrepp att fatta.

Det är visst, mina herrar, att ovädersmolnen över vårt land hava varit skockade och tunga. Det är visst, att det började riva i de skyarna den dag, då utskottets kommuniké om uppnådd enighet kom. Jag vill icke påstå, att allt skall bliva ett ideallandskap i månljus och stjärnglitter, om nu detta beslut fattas och kommer till utförande. Men vi hava rätt, och vi hava en skyldighet mot oss själva att dock känna, att vi åtminstone skingra det djupa töcken, som hotade, om vi fatta det beslutet. Nog ligger det någonting i den handlingen som förtjänar annat än uttryck för besvikenhet, harm och oro. Det ligger den manliga beslutsamheten att taga steget, när det gäller och det ligger också det förtroende, som jag vet att alla till sist innerst ändå ha, att detta svenska folk, vars demokrati man nu är färdig att i stort sett lägga på de fasta grundvalarna, verkligen duger till att uppbära den demokratien.

Jag anhåller, mina herrar, än en gång att få anbefalla utskottets förslag till antagande, och jag anhåller att få göra det med den livliga förhoppningen, att det icke skall ske bara i den undertryckta missbelåtenhetens luft, utan att däri också skall mängas in någonting av förnimmelsen, att aldrig har i själva verket första kammaren gjort en större, en viktigare och för landet mera betydelsefull gärning än genom detta kommande beslut.

Herr Trvgger: Herr talman, mina herrar! Innan jag säger några ord med anledning av herr statsministerns uttalande, ber jag att få vända mig mot några talare från den liberala sidan, vilka hava gjort den anmärkning mot högern, att vi vid lösningen av förstakammarproblemet helt och hållet uppgivit den ståndpunkt vi förut intagit, nämligen att söka tillgodose en högre och bättre kvalifikation på första kammarens ledamöter.

Det förvånar mig, att ifrågavarande talare kunna tillvita oss fel i detta avseende, då de icke hava gjort någonting själva. Regeringens förslag har ju icke ett ord till förmån för någon garanti i nämnda hänseende i fråga om första kammaren, och dessa herrar hava ju helt och hållet anslutit sig till regeringens förslag. Om de verkligen ansågo, att dylika garantier voro nödvändiga, hade det väl varit deras skyldighet att väcka förslag i den riktningen, men det hava de icke gjort, trots det att enligt regeringens förslag första kammaren skulle hava erhållit mindre garantier för kunskap, erfarenhet och besinning än andra kammaren.

Högern har noga övervägt, hur man skulle kunna anordna saken så, att första kammaren bleve fullt kvalificerad för den uppgift, som kammaren har enligt vår författning. Men oöverkomliga svårigheter att lösa detta problem hava visat sig på grund därav, att varje lösning, som man ifrågasatte, kom i strid med de av vänstern hyllade

demokratiska grundsatserna. Därför har man måst uppgiva dessa försök och grunda första kammaren på en bred demokratisk basis. Den enda garanti, som man kunde vinna, är just den, som i våra motioner föreslagits och som sedermera har ingått i utskottets förslag, visserligen icke med samma styrka som i motionerna. Fördelen av att så göra är dock den, att kammaren kan bibehålla sin likaberättigade ställning med den andra, och detta är någonting som är av väsentlig vikt för upprätthållande av tvåkammerssystemet. Det förslag, som dessa talare här hava antytt, till förbättrande av första kammarens kompetens att fylla sin uppgift, kan ju diskuteras och jag vill visst icke säga för min del, att jag nu kan säga sista ordet i den frågan. Men jag vågar dock ifrågasätta, om det är så alldeles säkert, att de personer, som skulle väljas av kammaren själv, skulle med avseende på kompetens erbjuda större garantier än de som väljas av valmännen i allmänhet. Men så en annan sak! Tro herrarna icke, att det är ganska sannolikt, att man skulle vägra erkännande av likaberättigande åt en första kammare, som delvis bestode av ledamöter, valda av kammaren själv? Och vad bleve då följden? Jo, följden bleve den, att man skulle arbeta på och uppställa som ett demokratiskt krav, att första kammarens likaberättigande upphävdes, och att första kammaren finge en underordnad ställning i förhållande till den andra. Min övertygelse är, att även om denna kooptation skulle — varom, såsom jag nyss sade, jag icke är säker — innebära någon högre kompetens för vissa ledamöter inom kammaren, så vore den fördelen obetydlig i förhållande till den skada som komme att inträffa, ifall denna kooptation undergrävde första kammarens ställning såsom en med andra kammaren likaberättigad kammare.

Hans excellens herr statsministern har, samtidigt som han kritiserade, att i våra anföranden en viss känsla av vad han kallade grämselse eller kanske snarare av vemod gjorde sig gällande, själv med vemod blickat tillbaka på de anföranden, som här hava hållits, och han har gjort gällande, att särskilt mitt anförande utgjorde en olycklig illustration till det samförstånd, varpå vi hava grundat vårt bifall till utskottets förslag. Jag får erkänna, att jag har mycket svårt att förstå denna uppfattning. För mig är det klart, att samförståndet är så mycket värdefullare, ifall man har kommit till detta samförstånd under övervinnande av allvarliga betänkligheter. Det visar sig, att man sätter ett högt värde på samförståndet och att man är beredd att söka upprätthålla detta samförstånd icke blott för stunden utan även så vitt möjligt för framtiden.

Hans excellens gjorde likaledes anmärkning emot ett yttrande, som jag haft, nämligen att det icke vore överensstämmande med en statsmans plikt att skapa en sådan situation, att ledningen kunde löpa risken att falla ur hans händer. Han gjorde gällande, att tillämpningen av denna sats på förevarande fall vore felaktig ifrån min sida. Med avseende härpå ber jag få säga, att mitt uttalande hänförde sig till den agitation, som ifrån regeringens sida har drivits under den närmaste tiden efter förslaget framläggande. Är det nämligen så, som statsministern säger, att situationen var så allvarsam,

*Lagförslag
ang.
kommunal
rättsreform
m. m.
(Forts.)*

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

att man kunde tänka sig, att den vilket ögonblick som helst skulle brista, i händelse icke regeringen framlade sitt förslag, då var det väl, så vitt jag kan förstå, en så mycket större plikt att söka dämpa oron i stället för att öka densamma genom en våldsam agitation från regeringsmedlemmarnas sida. Ty annars riskerade man, ju starkare denna oro blev, att om icke regeringens förslag bifölles, upphefningen skulle taga sig uttryck, som kanske regeringen icke varit ens i tillfälle att bemästra.

Till sist uttalade statsministern, att det var inkonsekvent, att man gjorde anmärkning mot regeringens sätt att gå tillväga, när man dock i alla fall bifallit kompromissen. Ja, vad den saken beträffar, så hava vi för det första icke bifallit *regeringens förslag*. Och vad kompromissen angår, kan jag icke inse, att dess antagande på något sätt står i strid med den uppfattningen, att regeringens sätt att gå tillväga varit olämpligt, för så vitt nämligen det givit anledning till att den träffade överenskommelsen blivit för landet mindre fördelaktig än som blivit fallet, om man sakligt och lugnt fått överväga situationen och arbeta sig fram till ett resultat.

Slutligen gjordes det gällande, att då vi nu hava enats om denna överenskommelse och att antaga utskottets förslag, bör man icke låta detta antagande åtföljas av suckan och sorg, utan manligt se framtiden i ansiktet. För min del får jag säga, att jag är beredd att utan fruktan gå till mötes den tid, som stundar. Det finnes icke något annat att göra än att efter bästa förmåga inrätta sig efter de nya förhållanden, vilka genom detta förslags antagande bliva skapade. Min övertygelse är, att högerpartiet, även om det icke kan bevara den maktställning, som det hittills haft i denna kammare, dock äger så mycken insikt, erfarenhet och fosterlandskärlek, att partiet skall kunna allt fortfarande göra en kraftig insats till landets väl och på det sättet kanske förvärva sig den aktning och uppskattning i framtiden, som man från vänsterpartiernas sida varit så ohenägen att skänka partiet för det förflutna.

Herr R o o s: Jag vill, herr greve och talman, endast få till protokollet antecknat, att de skäl, som under debatten framlagts av dem, vilka tillstyrkt bifall till den av herr Trygger m. fl. väckta motionen, äro för mig mest övertygande, och jag ber därför för min del att få yrka bifall till nämnda motion.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å den under behandling varande paragrafen yrkats: 1:o) att utskottets förslag till ändrad lydelse av densamma skulle godkännas; 2:o) att kammaren skulle med avslag å utskottets förslag i denna del godkänna den lydelse av paragrafen, som förordats i den av herr Trygger m. fl. i ämnet väckta motionen; 3:o) att kammaren skulle med avslag å utskottets förslag antaga det av herr Vennerström reservationsvis förordade förslaget till ändrad lydelse av lagrummet i fråga; samt 4:o) att såväl utskottets som Kungl. Maj:ts föreliggande förslag skulle avslås.

Vid sedermera i enlighet härmed framställda propositioner godkändes utskottets förslag i förevarande del.

*Lagförslag
ang.
kommunal
rättsreform
m. m.
(Forts.)*

Övriga delar av utskottets föreliggande lagförslag.

Godkändes.

Utskottets förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862, till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862, till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 samt till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863.

Godkändes.

Utskottets förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om landsting den 21 mars 1862.

§§ 2, 4, 5, 6, 8, 10 och 13.

Godkändes.

§ 40.

Denna paragraf lydte:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

1. För att såsom landstingets beslut gälla, skall i följande ämnen erfordras, att två tredjedelar av de avgivna rösterna om beslutet sig förenat:

a) beslut, att domsaga med mindre folkmängd än 32,000 skall delas i valkretsar; att av tingslag skall bildas valkrets med mindre folkmängd än 8,000; eller att stadsvalkrets med mindre folkmängd än 8,000 skall bildas i fall, då sådant ej är en ovillkorlig följd av vad i § 2 mom. 3 är stadgat;

a) beslut, att domsaga med mindre folkmängd än 40,000 skall delas — — — mindre folkmängd än 20,000; eller att stadsvalkrets med mindre folkmängd än 10,000 skall bildas — — — är stadgat;

b) underkännande av någons behörighet att såsom ledamot i landstinget taga inträde eller medgivande, varom i § 32 sägs;

c) påläggande av avgifter, som erfordra uttaxering för längre tid än fem år;

d) beviljande av anslag till nya ändamål eller behov;

Lagförslag
 (n. j.)
 kommunal
 rösträttsreform
 m. m.
 (Forts.)

- e) beviljande av anslag, vartill medel skola anskaffas genom upplåning;
 f) upptagande av lån, ställt på längre återbetalningstid än fem år, eller ingående av borgen;
 g) avhändande av fast egendom eller därifrån härflytande rättighet; och
 h) uppskov till nästa landsting av väckta frågor.
2. Beslut om - - - - - därav ske.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Av förbiseende har i § 40 kommit att kvarstå en bestämmelse, som icke längre bör stå där, sedan utskottet vidtagit en strykning i § 2 mom. 2, 3:dje stycket. Jag tillåter mig därför hemställa, att § 40 mom. 1 a) måtte erhålla följande ändrade lydelse:

a) beslut, att av tingslag skall bildas valkrets med mindre folkmängd än 20,000, eller att stadsvalkrets med mindre folkmängd än 10,000 skall bildas i fall, då sådant ej är en ovillkorlig följd av vad i § 2 mom. 3 är stadgat;

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att rörande den nu föredragna paragrafen annat yrkande ej förekommit än av herr *Kvarnzelius*, att utskottets förslag skulle godkännas med den ändring, att det med a) betecknade stycket avfattades sålunda:

a) beslut att av tingslag skall bildas valkrets med mindre folkmängd än 20,000, eller att stadsvalkrets med mindre folkmängd än 10,000 skall bildas i fall, då sådant ej är en ovillkorlig följd av vad i § 2 mom. 3 är stadgat;

Sedermera gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets förslag till ändrad lydelse av förevarande paragraf samt vidare på bifall till herr *Kvarnzelius* yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Övriga delar av utskottets ifrågakörande lagförslag.

Godkändes.

Utskottets förslag till lag om ändring i stadgan om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige den 13 juni 1913.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 1.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkterna 2—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 10,15 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
